

SIPOS TÜNDE

EGY ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁS MEGÚJULÁSA SÁROSPATAKON

IMi történhet egy vidéki közgyűjteménybe ajándékozott életmű darabjaival? Jobb esetben kiállítást rendeznek belőle. Rosszabb esetben egyik raktárból a másikba kerül. Esetleg az állandó kiállítás részeként kapnak csak helyet a művek. De mi volna az ideális megoldás a megismertetésre és a bemutatásra? Nyilvánvalóan az, ha az intézményekben időről időre újragondolnák az addigi koncepciót, és frissítenék a tárgye gyűjteményről kialakult szemléletet. Leporolnák az addig egyáltalán nem vagy ritkán bemutatott műtárgyakat, és lehetőséget keresnének arra, hogy az érdeklődő közösség és a kutatók számára is izgalmas kiállítást hozzanak létre ezek felhasználásával. Lehetőleg olyat, amelyhez korszerű technológia, múzeumpedagógiai és interaktív programok is párosulnak, ami emelheti a látogatószámot, és hozzájárulhat a fennmaradáshoz, valamint az áhított fejlődéshez. Jó példa erre a Sárospataki Képtár tavalyi programja, a 2016-os év fénypontja a gyűjtemény részét képező Andrassy Kurta János-életmű kiállításának megújítása volt.

*az Andrassy Kurta
János-életmű
kiállítása*

AZ INTÉZMÉNY

IA Sárospataki Képtár története csaknem ötven évre tekint vissza. Az intézményben őrzött műalkotások öt nagy csoportba sorolhatók, ezek többnyire ajándékozás útján kerültek az intézmény tulajdonába. Az alapítás Béres Ferenc énekművész nevéhez köthető, akit ország-, sőt világszerte ismertek, mivel fellépéseiben bejárta Európát, Amerikát, Ausztráliát és Japánt is. Az énekes a lelke mélyén azonban mindig sárospataki diák maradt, és ez volt adakozásának fő motívációja is. Pályája közel sem volt könnyűnek nevezhető: mivel az 1956-os szabadságharc eltírása miatt nem volt hajlandó Moszkvában fellépni, évekre elhallgattatták. E nehéz időszak után Kodály Zoltán segítségével sikerült ismét visszatérnie a művészi pályájára.¹ Az előadó-művészet mellett jó érzelme volt más műfajok iránt is. Képzőművészeti gyűjteményét a 20. századi klasszikus magyar festészet kiemelkedő alkotásaiból építette fel. Ezek közül első ízben ötven művet ajándékozott Sárospatak városának. Így ma a kiállítóterekben Mednyánszky László, Nagy István, Gulácsy Lajos és Rippl-Rónai József műveivel is

*az alapítás Béres
Ferenc énekművész
nevéhez köthető*

[1] Tukacs Béla:
Béres Ferenc
dalénekes
emlékezete, in:
Zempléni Múzsza,
2006/4.

találkozhatunk, a művészek festményei iránt ma egyre élénkebb az érdeklődés. Az adományozó okiratban a következő sorok kíséretében adta át nagy becsben tartott műveit: „Sárospatak társadalmának örök letétként adományozom képzőművészeti magángyűjteményem 50 db műalkotását azzal a szándékkal, hogy ez legyen az adományokból létesítendő Sárospataki Galéria alapköve. (...) Meggyőződésem, hogy kezdeményezésem csupán az első gesztust jelenti és hasonló adományokból a Sárospataki Galéria belátható időn belül a közművelődésünk jeles intézménye lesz.”

¶ A gyűjteményt a Rákóczi-várban helyezték el. Béres Ferenc felajánlása azonban más gyűjtőket és művészeket is adakozásra indított. A képtár két másik nagy egységét is hasonlóan odaajándékozott életművek adják. Az egyik Domján József festőművész, a másik Andrassy Kurta János szobrász ouvre anyaga. Ez a nagy volumenű műtárgygyarapodás indokolta, hogy önálló intézményt hozzanak létre bemutatásukra: az egykori római katolikus reáliskola épülete vált a Sárospataki Képtár otthonává.² Az épületben három különálló szinten van lehetőség kiállítások bemutatására, ezek közül jelenleg kettőben látható reprezentatív tárlat. A képtár anyagának másik jelentős alappillére a Klinkó József-gyűjtemény, amelyben az 1970-es években készült magyar neoavantgárd és konceptualista műalkotások csoportosulnak.

¶ Az intézmény birtokában lévő nagyszámú műtárgy egyidejű bemutatására azonban még ez a helyszín is kicsi, így rendszeresen szerveznek ideiglenes kiállításokat az egyes képcsoportokból külső helyszíneken. A képtár vezetője, Bordás István számos kortárs kiállítást rendez a város más kiállítótereiben, élő és aktív kapcsolatot tart fenn a rokon művészeti intézményekkel. Az intézményben folyamatos és aktív múzeumpedagógiai program működik, bevonva nemcsak a város, de a környező oktatási intézmények diákcsoportjait is.

[2] Bordás István–Dobrik István: A Sárospataki Képtár Béres Ferenc-gyűjteménye, in: *Zempléni Múzsá*, 2001/4.

AZ ANDRÁSSY KURTA JÁNOS-ÉLETMŰ

¶ Andrassy Kurta János szobrászművész 1976-ban ajánlotta fel teljes életművét Sárospatakknak. A műtárgycsoportban főként mészkből, bronzból és gipszből készített műtárgyak szerepelnek, de az életműben számos grafika és festmény is található, ezek tanúskodnak a művész grafikustehetségéről is, és bemutatják számunkra egy sokoldalúan gondolkodó alkotó munkafázisait.

¶ Andrassy Kurta János 1911. november 23-án született. Fiatalon árvaságra jutott, így nevelőszülőkhöz került. 1931-ben a képzőművészeti főiskolán Bory Jenő osztályába járt. Munkássága során különös érzékenységgel fordult a magyar népi kultúra és szobrászat felé. Ő maga művészi programja mellett kiemelkedő

kutatómunkát is folytatott a témában. Életművében a vaskos, tömörszerű kőszobroktól indulva eljut az absztrahált vonalakkal meghatározott elvontabb figurák megformálásáig. Műveiben a realiztikus vonások megjelenítése, a szépség ideáljának megtestesítése jellemző, s bennük magas fokú érzékenység tükröződik, Több mint ötven köztéri szobráról tudunk. 1981-ben Sárospatak díszpolgárává választották, 1992-ben a Magyar Köztársaság Érdemrend tisztkeresztjével tüntették ki. 2008. szeptember 29-én Budapesten hunyt el. Életművét a Sárospataki Képtár mellett fia, András Bálint lelkiismeretesen gondozza és archiválja.

A MEGÚJULT KIÁLLÍTÁS

¶ Andrassy Kurta János életmű-kiállításának újrakonceptualizálása és installálása a városvezetés és a művészeti intézmény összefogásán alapult. Sárospatak pályázott a Kubinyi Ágoston Programra, amely állami támogatás célja a muzeális intézmények szakmai pártfogása. A bírálóknak tetszett a pályamunka, támogatták, így a SIDINFO Nonprofit Kft. finanszírozásával kiegészülve biztos anyagi forrás és stabil háttér alakult ki a tervek megvalósításához. A kiállítás megújításának oroszlánrészét az üzemeltető cég vezetője, Sajószegi Gábor a képtár vezetőjével, Bordás Istvánnal és munkatársával, Csordás Gáborral együttműködve kivitelezte. Ehhez párosult a művész életművét lelkiismeretesen gondozó András Bálint lelkesedése, aki professzionális technikai hátteret és információs adatbázist hozott létre, valamint archív felvételeket és autentikus forrásanyagot adott közre. A kiállítás koncepciójának kialakítását, valamint a múzeumpedagógiai program összeállítását külsős kurátorra, e sorok írójára bízták. Így a különböző szempontok összehangolásával folyamatos párbeszéd alakult ki, amely a több hónapos munkát végigkísérte.

¶ A kurátori program elsődleges célja az volt, hogy a látogatók minél szélesebb mértékben ismerhessék meg a művész életművének darabjait. Mindezt gyermekek és felnőttek számára is használható múzeumpedagógiai és interaktív programmal színesítve. Már a rendezési folyamat során is megnyilvánult a törekvés a gyermekközönség megszólítására és az edukációra. A szándékosan alacsony szemmagasságba helyezett szobrok, a tapintás megtapasztalásának lehetősége, valamint a számos alkotásra inspiráló feladat mind-mind ezt a célt szolgálják a tárlatban.

¶ A kiállítás koncepciójában külön blokkokban határozták meg a tárgycsoportok kialakítását és azok elhelyezését. A korábbi években már az épület kapuján

törekvés
a gyermekközönség
megszólítására
és az edukációra

posztamenszerekre
helyezett tömbszerű
szobrok

archív műtermi
fotók

belépvé szinte azonnal az életmű egyik fő művével találta magát szembe a látogató. A helyiségek funkcióját és az életmű felépítésének volumenét átgondolva azonban elsőként egy fogadóteret alakítottak ki, ahol posztamenszerekre helyezett tömbszerű szobrok kaptak helyet, melyek megidézik Andrásy Kurta János köztéri szobrainak hangulatát. Az oldalfalon a szobrász felnagyított szignatúrája olvasható, amely az archív műtermi fotók kíséretében megidézi az alkotó személyiségét. Az itt kialakított pódium pedig lehetőséget teremt szakmai és szórakoztató előadások megrendezésére, és közösségi térként is funkcionál.

¶ A kiállítótér összességében egy kétosztatú folyosóból és két különálló teremből áll. A falszínek összhangba kerültek a művek anyagának árnyalataival, illetve a helyiségek tematikájának kapcsolódását vagy éppen elkülönítését jelzik. A bevezető folyosón található a művész *Önarcmása*, amely a kiállítás vizuális megjelenítésének emblémájává is vált. Itt található az életrajzi információk mellett az ajándékozó okiratot is. A művek ebben a térben két installálási szinten helyezkednek el, megcélözva ezzel a gyermekközönséget, nekik alacsonyabb szemmagasságba helyezett posztamenszerek mutatják be a szoborportrékat, amelyek felett népies jeleneteket ábrázoló terrakotta reliefek láthatók.

A nagy volumenű műtárggyarapodás indokolta, hogy egy önálló intézményt hozzanak létre bemutatásukra: az egykori római katolikus reáliskola épülete vált a Sárospataki Képtár otthonává.

írókról készített
portrék

¶ Az első terem szellemi háttérét Andrásy Kurta János kutatómunkája adja: itt írókról készített portrékat (például *Móricz Zsigmondét* és *Szabó Gyuláét*), valamint a magyar történelem jeles személyeinek szobrai láthatjuk (mint *Toldi Miklóst*, *Lehelt*). A terem egyedi profilját a két falfülke adja, amelyekbe szintén magyar művészeket ábrázoló emléklakettek válogatását helyezték. A magyar népi szobrászatra és életmódra reflektál a művész *Tehenes asszony* című műve, amelyet a Magyar Nemzeti Galéria kölcsönzött a kiállításra.

Lány gyöngysorral

¶ A második terembe az életmű legjelentősebb darabjai kerültek. Ezek méretükben és kvalitásukban is a legreprezentatívabb darabok. A figyelem központjába helyezett *Lány gyöngysorral* szobor mellett más nagy méretű faragott mészköszobrok kaptak itt helyet. Ezeket két sorban a már említett absztrakt stílusú, elnyújtott formájú plasztikák vezetik fel. A falakon mészkő reliefek, illetve a bronzszobrok stílusát követő vörösréz trébelt kompozíciók sorakoznak.

Lovas

Az ablakokon kitekintve a Lovas elnevezésű Andrassy-szobor viszi tovább a tekintetet a tárlat belső teréből a Szent Erzsébet térre. A kivetítőn lejátszott filmrészletekben láthatjuk a művész műtermét és őt magát is alkotómunka közben. A kihelyezett interaktív monitor segítségével pedig részletes információkat, pontos leírásokat, archív felvételeket láthatunk az egyes műtárgyakról. A kiállítás informatív háttéranyaga a falszövegek mellett nagyobb részben ezekben a segédeszközökben összontosul. Az életmű összes művét, valamint a művész tudományos munkásságát összefoglaló *ArtBook – Andrassy Kurta János* elnevezésű alkalmazás is letölthető. Így egy komplett katalógus tartalma válik elérhetővé az érdeklődők számára.

a bronzöntés
folyamatát
szemléltető makett

¶ A múzeumpedagógiai programnak helyet kínáló utolsó teremben látványos, színes grafikák mutatják a művész életművének egy eddig kevésbé prezentált oldalát. A rajzok a látogatókat is alkotásra buzdítják, amire lehetőség van akár a táblamatricával bevont falon is. A plasztikák létrehozásának technikáját egy, a bronzöntés folyamatát szemléltető makett mutatja be. Kísérő folyamatábrákon keresztül a viaszveszejtéses szobrászati eljárás módszerét ismerhetjük meg. A szoboralkotás technikájához kapcsolódóan lehetőség van mintázásra, illetve vörösrézlemez domborításra is.

a Sárospataki
Képtár
neoavantgárd
gyűjteménye is
számos
potenciált rejt

¶ Fontos fejlemény, hogy a létrejött kiállítás sikere és a lelkes közös munka további lépésekhez vezet. Az intézmény szakembereinek célja, hogy a képtár más gyűjteményeinél is ehhez hasonló reformok jöhessenek létre. Amennyiben a törekvésekhez ismét sikerül megfelelő támogatást társítani, lehetővé válna az állandó kiállítás anyagából egy olyan szelekciót bemutatni, amelynek remekművei ez idáig a raktár polcain sorakoztak. Az alkotások között vannak Gulácsy Lajos-, Paizs Goebel Jenő-, Mattioni Eszter-, Patkó Károly- és Kádár Béla-művek is, ezek minőségben vetekedhetnek bármelyik fővárosi kiállítóhely anyagával. Sőt a kutatók számára is izgalmas lehetne egy-egy közgyűjteményben őrzött festmény újrafelfedezése, más kontextusban történő bemutatása. Emellett a Sárospataki Képtár neoavantgárd gyűjteménye is számos potenciált rejt. Feldolgozása olyan alkotók munkáit prezentálná, mint Hencze Tamás, Fajó János, Mengyán András és még számos jelentős hazai művészünkét, akik közül sokakat már nemzetközileg is számon tartanak a világ legnevesebb múzeumaiban is.

¶ A vidéki muzeális intézményeink gyűjteményeiben rejtőzködő kincsek rehabilitálása, jelentőségük megmutatása rendkívül hasznos lenne a szakma és az érdeklődő közönség számára egyaránt. Csak hogy egy példát hozzak: a Sárospataki Képtár az eddigiekben felvázolt, gazdag kollekciójában olyan Maurer Dóra-mű is található, amelynek rokon darabja 2015-ben a Tate Modern gyűjteményében kapott helyet. A sárospataki példány nincs kiállítva. Egyelőre.

